

TÜRKİYE'DE TEKSTİL SANATININ BUGÜNÜ

Semra GÜR ÜSTÜNER¹

Özet

İnsanın örtünme gereksiniminin ötesine geçeli binyıllar olan tekstil; artık hem endüstriyel bir tasarım ürünü hem de plastik olanakları ile sanatsal bir ifade aracıdır. Endüstri Devrimi'nin de itici gücü olan tekstil sanayi, teknolojik ilerlemeler ile sürekli yenilenen bir alandır. 1919 yılında Almanya'da açılan Bauhaus Okulu ile tekstile bakış açısı, deneysellik ekseninde değişmeye başlamıştır. Bauhaus dokuma atölyesinde yapılan yeni malzeme arayışının Lif Sanatının temelini attığı söylenebilir. Bu temel, 1960 sonrası gerçekleştirilen Uluslararası Lozan Tapestry Biennalleri ile de gelişmiştir. Disiplinler ötesi bir yaklaşımla, Tapestry Sanatı, Lif Sanatı ve Tekstil Sanatının iç içe geçtiği görülmektedir.

Dokumacılığın köklü izlerini taşıyan Anadolu toprakları, bugün de dünya tekstil endüstrisinde önemli bir noktadadır. Türkiye'de güçlü bir endüstri kolu olan tekstilin sanatsal bir ifade aracı olarak kullanılmasının akademisyenler öncülüğünde geliştiği görülmektedir. Farklı disiplinlerden akademisyenler ve sanatçıların tekstil malzeme ve tekniklerini eserlerinde tercih etmesi ile başlayan süreç, Türkiye'deki tekstil sanatının temellerini atmıştır. Bu çalışmada, Türkiye'deki tekstil sanatının gelenekselden yeniye evrilen bugünkü durumu öne çıkan etkinlikler ve seçilen eserler üzerinden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tekstil, Sanat, Tekstil Sanatı, Lif Sanatı, Türkiye.

TEXTILE ART TODAY in TURKEY PAPER TITLE

Abstract

Textiles, which is thousands of years beyond human need for covering; is now an artistic expression tool both as an industrial design product and plastic potential. The textile industry, which was the driving force of the Industrial Revolution, is a continuously renewed field with technological advances. Point of view to textiles began to change on the axis of experimentation by Bauhaus School which was established in Germany in 1919. It can be claimed that search for new materials made at the Bauhaus weaving workshop started foundation for the fiber art. This foundation also improved by the International Lausanne Tapestry Biennials held after 1960. With a cross-disciplinary approach, Tapestry Art, Fiber Art and Textile Art are intertwined.

Anatolia, which traces roots of weaving, has an important role in the world of today's textile industry. Academics had led use of the textiles as a powerful tool of artistic expression which is an important branch of manufacturing industry in Turkey. Basis of textile arts in Turkey founded by academics and artists from different disciplines by using textile material and processes in their artworks. In this study, the current situation of textile art in Turkey is examined through evolving from traditional to contemporary over outshining activities and selected artworks.

Keywords: Textile, Art, Textile Art, Fiber Art, Turkey.

---

¹ Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, semra.gur@marmara.edu.tr

GİRİŞ

İlkel insanın değişen iklime uyum sağlamak ve hayatta kalabilmek için bitki sapsarı ve hayvan kürklerini kullanmaları ile tekstilin başladığı bilinmektedir. Önce hayvanlardan elde edilen yünlerin keçeleştirilmesi sonucunda dokunmamış tekstillerin ortaya çıktığı, sonra ise gelişen aletler ile dokumanın başladığı tahmin edilmektedir. İnsanın yaşadığı coğrafya ile gelişen tekstil ürünleri ve teknikleri zaman içerisinde farklı alanlarda kullanılmışlardır. Bunlardan biri de tapestrylerdir: “Tapestry, goblen ya da duvar halısı kelimeleri, kilim tekniği ile yapılmış aynı tür resimsel çalışmaları ifade etmektedir. Bu eserler, genellikle yaygı olarak kullanılan geometrik desenli kilimlerin yerine, resimsel anlatımları yansıtan büyük boyutlardaki dekoratif duvar halıları olarak üretilmiştir” (Akboşancı, 1999a:42). Dilimize dokuma resim olarak geçen tapestryler; “tekstil malzemesi ve yapım yöntemleri kullanılarak oluşturulan, duvar resminin bütün niteliklerini içeren, duvarla birlikte yaşayan, fresko, mozaik gibi en eski duvar resmi tekniklerindedir” (Arıgil, 1999:66).

19. yüzyıl başında İngiltere’de yaşanan Endüstri Devrimi, tapestryler de dâhil olmak üzere tüm el sanatlarını yok etme noktasına gelmiştir. Makineleşme ile değişen üretim, insanların davranış ve tüketim biçimlerini de etkilemiş, ekonomik ve sosyal açıdan ise büyük bir kırılma yaşanmıştır. Makineleşmenin sonucunda el sanatları ve sanat alanında estetik değeri düşük üretimlerin artmasına tepki olarak William Morris önderliğinde Arts and Crafts hareketi ile başlamıştır. El sanatlarının yeniden canlandırılması gerektiğini savunan Morris ve arkadaşları, gerileme gösteren tapestry dokumacılığı da dâhil olmak üzere, el dokumacılığı ve el baskıcılığına dikkat çekmek için atölyelerde üretime geçmişlerdir. Sanatçının ve zanaatkârın birlikteliğini savunan Arts and Crafts, 1919 yılında Almanya’da açılan Bauhaus Okulunun da temel felsefesini oluşturmuştur.

20. yüzyılın sanat dilinin biçimlenmesinde öne çıkan Bauhaus, tekstilin gelişen teknikleri ve yenilenen materyal çeşitliliği ile sanatçının yaratı arayışına yön veren bir bakış açısı kazanmasında büyük rol oynamıştır. Gunta Stölz ve Anni Albers gibi dokumacılar, yeni malzeme arayışında deneysellik ekseninde çalışmalar yapmışlardır. Bu bağlamda, Bauhaus dokuma atölyesinde yapılan yeni malzeme arayışının Lif Sanatının temelini attığı söylenebilir. Bu temel, 1962’den 1995’e kadar İsviçre’de gerçekleştirilen “The Lausanne International Tapestry Biennials” Uluslararası Lozan Tapestry Biennalleri ile gelişmiştir. Lozan Tapesrty Biennali, 1920’lerde başlayan eski tapestry sanatının canlanmasına büyük katkıda bulunmuştur (Özay, 2001:49). “İlk Bienniali düzenleyenler ressam Jean Lurçat ve Rene Berger’dir. 20. yüzyılın başlarında çeşitli eğilimler göze çarpar. Lurçat’ın izinden giden ve taslaklarını, dokumanın inceliklerini düşünerek çizen, dokumacılarla işbirliği yapan ressamların yanı sıra, hem tasarlayan hem de üretimini kendi yapan tekstil sanatçıları vardır. Bu sanat dalındaki hızlı değişimin getirdiği gelişimin öncü sanatçıları Polonyalı M. Abakanowicz ve Yugoslav J. Buic’tir” (Arıgil, 1999:67).

1960’larda farklı anlatım biçimleriyle şekillenen birçok sanat akımı ortaya çıkmıştır. Gelişen teknolojinin anlatım olanaklarını zenginleştirilmesi Optik (Op) Art, Pop Art, Minimalizm, Kavramsal Sanat, Happening, Kinetic Art ve Land Art gibi akımlarda çok boyutluluk arayışının ön plana çıkmasını sağlamıştır. Teknolojinin yarattığı yeni materyallerin bir ifade aracı olarak sanatta var olması ile plastik sanatlar kavramından söz edilmeye başlandığı görülmektedir. “Bu akımlarla tekstil, yeni bir ifade aracı olarak sanatın içinde bizzat var olmaya başlamıştır. Diğer taraftan plastik sanatlarla tekstil sanatçılarının kurduğu yakın iletişim, lif sanatının 20. yüzyılda plastik bir sanat dalı olarak var olmasına neden olmuştur” (Yetik, 2009:67). “Lifli maddelerden çeşitli yöntemlerle elde edilen tekstil, öncelikle yapısı gereği plastik bir olgudur. Tekstiller, üretim anında üç boyutlu ya da rölyefsi yapılar halinde üretebildikleri gibi, üretilmiş düz tabakalarda çeşitli tekniklerle plastik yapılara kolayca dönüştürülebilmektedir” (Akboşancı, 1999b:2). Tekstil sanatı ve Lif sanatı temelde farklı özelliklere sahip olsa da günümüzde disiplinler ötesi bir yaklaşımla Tapestry Sanatı, Duvar Halısı, Lif Sanatı (Fiber Art), Sanatsal Tekstiller, Serbest Tekstiller ve Tekstil Sanatı kavramlarının iç içe geçtiği görülmektedir.

Anadolu’nun farklı bölgelerinde yapılan arkeolojik araştırmalar, zengin bir dokuma geçmişine sahip olduğunu göstermektedir. Türk tekstil el sanatlarının kökeninin, insanlık tarihi için önemli bir kavşak noktalarından biri olan Anadolu topraklarıdır. Bu bağlamda Türkiye’de zengin bir tekstil alt yapısı olduğu söylenebilmektedir. Türkiye’de Tekstil Sanatının Bugünü adlı çalışmada, köklü bir dokuma kültürüne sahip olan topraklarda tekstil sanatının oluşum ve gelişim süreci incelenerek bugünkü durumun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ülkemizde tekstil sanatının akademisyenler öncülüğünde başlaması nedeni ile çalışmanın da ana eksenini akademisyenlerdir. Öncelikle üniversitelerin Resim Bölümü sonrasında Tekstil ve Geleneksel Türk Sanatları Bölümleri akademik kadrolarında yer alan öğretim elemanlarının biçimlendirdiği tekstil sanatı, günümüzde uluslararası arenada önemli bir yere sahiptir. Ancak bildirinin sınırları gereği, bir seçki yapmak zorunluluğu doğmuştur. Yapılan seçkide, Türkiye’de yıllar içerisindeki değişim ve yeni söylem arayışları, öne çıkan eserler ve etkinliklerin tarihsel akışı ile verilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın verileri; akademisyenler ile

yapılan sözlü görüşmeler, elektronik posta yazışmaları ve sergi katalogları dâhil yayınlardan yapılan taramalardan elde edilmiştir.

1. TÜRKİYE’DE TEKSTİL SANATLARI EĞİTİMİNDE ÖNCÜ KURUMLAR

Ülkemizde sanat eğitimi, 1883 yılında İstanbul’da Sanayi-i Nefise Mektebi’nin öğretime açılması ile başlamıştır. Kurum; 1928’de İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, 1969’da İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (İDGSA), 1982’de Mimar Sinan Üniversitesi, 2004’te ise Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi adını almıştır (MSGSU Tarihçe, 2018).

Tekstil sanatının Türkiye’deki varlığının İDGSA’nın Resim Bölümü içinde açılan halı-resim atölyesi olduğunu söylemek mümkündür. Atölye, Zeki Faik İzer öncülüğünde, Özdemir Altan’ın katkılarıyla 1977’de Zekai Ormancı yönetiminde kurulmuştur. Halı-resim atölyesi, Türkiye’de Dokuma Resim sanatının gelişiminde önemli bir yere sahiptir. 1970’li yıllarda, Altan, Ormancı ve Devrim Erbil gibi halı, kilim ve dokuma tekniklerine ilgi duyan bu sanatçıların eserlerini dokumaları dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Günümüzde, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Resim Bölümünde; 3. sınıfta güz döneminden itibaren seçmeli ders olarak sunulmaya başlanan Halı Uygulama Atölyesi, 4. sınıf güz dönemine kadar devam ettiği görülmektedir.

Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümünün başlangıcı Sanayi-i Nefise Mektebi’nin “Tezyini Sanatlar Şubesi” içinde 1938 yılında açılan “Kumaş Desenleri Atölyesi”ne dayanmaktadır. 1958’de Kumaş Desenleri Atölyesi içinde Baskı Atölyesi kurulmuştur. 1966’da Yüksek Süsleme Bölümü “Yüksek Dekoratif Sanatlar Bölümü” adını alır. 1971-1980 yılları arasında Yüksek Dekoratif Sanatlar Bölümü içinde “Tekstil Sanatları Atölyesi” adı ile devam etmiş, 1978’de Tekstil Sanatları Atölyesi içinde Dokuma Atölyesi kurulmuştur. 1980-1982 yılları arasında Tekstil Sanatları Atölyesi adı “Tekstil Sanatları Bölümü” olarak değişen bölüm 2004’ten itibaren de “Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü” adını almıştır (MSGSU Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, 2018).

İstanbul’da 1957 yılında eğitime açılan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu; Dekoratif Resim, Grafik Sanatlar, Seramik, Tekstil Sanatları, Mobilya ve İçmimarlık bölümleri olmak üzere beş bölüm olarak kurulmuştur. 1962’de eğitim programında yenilemeler yapılarak dört yıllık lisans eğitimine geçen, Bauhaus ekolu ile temellendirilen kurumun hedefi, çağın gereksinim duyduğu yaratıcı, araştırmacı, yenilikçi ve uygulamacı bireyler yetiştirmek olarak belirlenmiştir. Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu, 1982’de Marmara Üniversitesi bünyesine katılarak Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi adını almıştır (Tarihçe, 2018). DTGSYO’nun kuruluşundan itibaren var olan Tekstil Sanatları Bölümünün 20. yılı nedeni ile yayınladığı katalogta okulun eğitim-öğretim planlarının 5 kez değiştirilerek yenilendiği belirtilmiştir (20.Yıl Katalogu, 1977:1). Bölümde; endüstriyel film-baskı, endüstriyel dokuma, foto laboratuvarı, kirkitli dokuma, batık-yazma ve trikotaj atölyeleri bulunmaktadır (20.Yıl Katalogu, 1977:6). Sanatı tekstil tasarımı açısından ele alan Bölüm için endüstriyel üretimdeki estetik kaygı kadar tekstil el sanatlarının çağdaş yorumlarının da önemli olduğu görülmektedir: “Kilim tekniğinden yararlanılarak, çağdaş yorumlu kilim çalışmaları ile pratikteki yetenekler geliştirilir” (20.Yıl Katalogu, 1977:6). El sanatlarının uygulanması ile verilen eğitimin ana eksenini oluşturan atölyeler, tekstil sanatçılarının tekniğe hâkimiyeti açısından önemlidir.

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümünde Prof. Sema Arıgil, 1973’ten 2004’de kadar Bölümde Halı Resim dersleri vermiştir (Şahinoğlu Altınel, 2014:63).

İzmir’de Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesine bağlı Tekstil Tasarımı Bölümü 1977 yılında eğitime açılmıştır. 1981’de Ege Üniversitesinden ayrılarak Dokuz Eylül Üniversitesine bağlanan fakültede yer alan Bölüm; Baskı, Dokuma, Moda Aksesuar, Moda Giyim gibi alt bölümlerle eğitime devam etmiştir (Tarihçemiz, 2018). Günümüzde, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü adı altında, Tekstil Tasarımı, Moda Giyim Tasarımı ve Moda Aksesuar Tasarımı olmak üzere 3 Anasanat Dalından oluşmaktadır (Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, 2018). 1981’den itibaren yer alan Moda Aksesuar Tasarımı Ansanat Dalı ile Bölüm, Türkiye’de tektir.

2. RESİM-TEKSTİL ETKİLEŞİMİ

Anadolu’nun köklü bir dokumacılık kültürü olmasına rağmen ‘tekstil sanatı’nın varlığından söz etmemiz Resim-Tekstil etkileşimi ile ancak 1970’lerde Akademik ressamların duvar halıları ile başlamıştır. Türkiye’de resim-tekstil etkileşiminin görüldüğü dönem, tekstil el sanatlarından yazmacılık (baskı) ve dokumacılığın Akademik sanatçılar tarafından eserlerinde kullanması ile başlamıştır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu (1913-1975), yazmacılık sanatı ile ilgilenmiştir. Yazmacılıkta, sanat açısından zayıf ancak zanaat yönü ağır basan bir anlayışın hâkim olduğunu gören Eyüboğlu, yazmacılığa resim alanından birikimlerini aktarmaya çalışmıştır. Deneyimlerini öğrencilerine de aktaran sanatçı, öğrencileri ile yazma sergileri de açmıştır (Eyüboğlu, 2005:21-23). **Prof. Zeki Faik İzer** (1905-1988): 1980’lerde Orta Asya ve

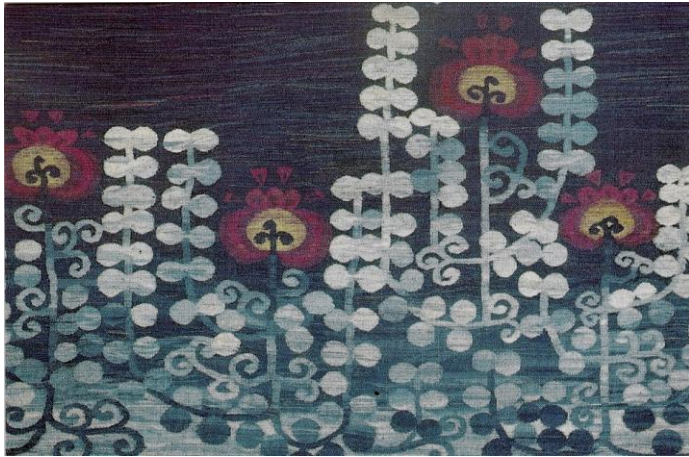
Selçuklu halılarındaki geleneksel motiflerle resimlerindeki soyut imgelemlerin birleştiği büyük boy duvar halılarını geleneksel halı tezgâhı yöntemi yerine; kasmağa gerilmiş kalın bir dokumaya, iğnesine geçirilmiş ipi batırıp çıkararak yüzeyi bir çeşit kanaviçe gibi ördüğü tekniği eşi Sevim İzer uygulamıştır (Erel, 1984:8) (Turani, 1995:102). **Prof. Özdemir Altan** (1931): 1969'da İstanbul Radyosu Konser Salonu Fuaye duvarları için açılan yüzey dekorasyonu yarışmasına iki kolaj eskiz ile katılan ve uygulama tekniğini de halı olarak belirten Altan kazanmıştır. Halı yapma fikri de İzer'in atölyeye getirdiği Lurçat'ın kitabının yarattığı coşku olduğunu belirten Altan, goblen tekniğini öğrenmek için Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunda kilim dokumayı öğrenmiştir. Yarışmanın şartnamesi gereği 100x50 cm'lik parçayı evinde kurduğu tezgâhta tamamlayan Altan, 340x700 cm'lik iki parça olan "Çağdaş Müzik ve Üç Antik Anadolu Kralı ile Tepegöz'ün Dansı" isimli çalışmalarını öğrencileri ile 18 ayda tamamlamıştır (Eroğlu, 2000:170-171). **Prof. Zekai Ormancı** (1949- 2008): 1977 yılında İDGSA'da öğretim görevlisi olarak göreve başlayan sanatçı, aynı yıl Yüksek Resim Bölümünde Halı-Resim Uygulama Atölyesini kurmuştur (Zekai Ormancı 40. Yıl Sergisi, 2008:121). Ormancı, 1990 yılında Ankara'da yeni yapılan Cumhurbaşkanlığı Köşkü Şeref holü için yaklaşık 30 m² olan "Kompozisyon" duvar halısı dokumuştur (Özay, 2001:74). **Devrim Erbil** (1937): Erbil'in halıya merakını ise doğduğu yer olan Uşak ile ilişkilendirmek mümkündür. Erbil de, Cumhurbaşkanlığı Köşkü Şeref holü için "Barış" isimli duvar halısı dokumuştur (Özay, 2001:154).

3. TÜRKİYE'DE TEKSTİL SANATININ DOĞUŞU

Türkiye'de Tekstil sanatının doğuşu, 1973'ten sonra İstanbul'da açılacak olan oteller için düzenlenen "Sanat Eserleri Yarışması" ile ilişkilendirilebilir. 1969 yılından sonraki Akademik ressamın, resimlerini dokuduklarını ve duvar halılarını resim yapmak için bir araç olarak gördüklerini söylemek mümkündür. 1973'ten sonraki dönemde ise artık tekstil üretim yöntemleri sadece araç değil, biçimi elde etmede şekillendirici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1. Sanat Yarışmalarında Uygulanan Eserler

Prof. Ayla Salman Görüney (1943): 1966'da İDGSA'dan mezun olan Salman, 1968-1970 yılları arasında Amsterdam Gerrit Rietveld Akademisi'nde öğrenim görmüştür. 1971'de DTGSYO'ya asistan olarak giren Salman'ın "Narlar I" adlı eseri, 1973'te İstanbul Sheraton Oteli Duvar Halısı Yarışmasında giriş holü için uygulanmıştır. Doğadan ilham aldığı söyleyen Salman'ın çalışmalarında, sisalin kullanımı göze çarpmaktadır. Salman, bereketin sembolü olarak gördüğü nar motifini sıkça kullanmıştır. **Prof. Ozanay Omur**: 1962 yılında DTGSYO Tekstil Sanatları Bölümünün ilk mezunlarından olan Omur'un eseri aynı yarışmada Barbaros Toplantı Salonu için uygulanmıştır. Geleneksel kilim motiflerinden ilham alarak oluşturduğu eserinde Omur'un, motifleri yüzeyde kurgularken getirdiği çağdaş yorum dikkat çekicidir.

Resim 1. Prof. Ayla Salman, "Narlar I" tapestry dokuma tekniği. Çözüğü pamuk ipliği, atkı: sisal, 1974 (Sanatçının Arşivinden).

Resim 2. Prof. Ozanay Omur, Barbaros Toplantı Salonu (Sanatçının Arşivinden).

Reyhan Kaya (1935): 1962 yılında DTGSYO Tekstil Sanatları Bölümünün ilk mezunlarından olan Kaya, kazandığı burs ile Almanya'da master eğitimini tamamlamıştır. 1967'de Türkiye'ye dönen Kaya, İDGSA'nın her yıl düzenlediği yarışmada Dekoratif Sanatlar dalında birinciliği kazanarak 1967 Sanat Ödülünü almıştır. 1970'ten itibaren DTGSYO'da öğretim üyesi olan Kaya, 1975'te, İstanbul Intercontinental Oteli'nin yapımı sırasında açılan sanat yarışmasında birincilik kazanmıştır. Batık tekniği kullandığı yapıtı, otelin barına vitray tarzında yapılmış ve içten ışıklandırılan tavanına uygulanmıştır.

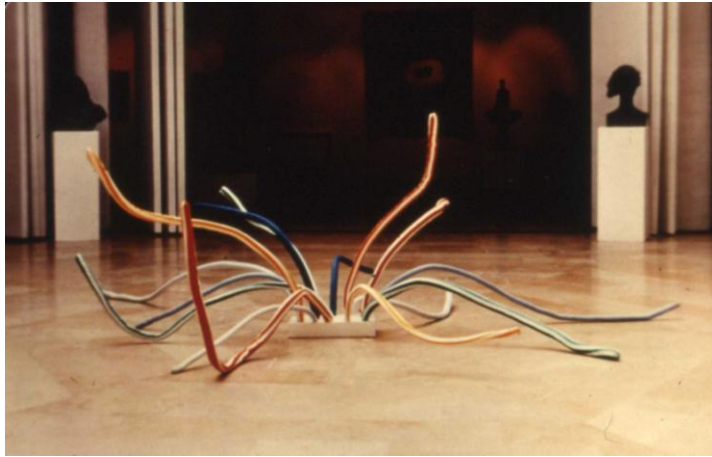
Resim 3. Reyhan Kaya'nın sanat yarışmasında birincilik kazanan batik eseri (Kaya, 1992:235).

Resim 4. İstanbul Intercontinental Otel'i'nin Roof'u, Kaya'nın uygulanan eseri (Kaya, 1992:234).

3.2. Tekstil Sanatı Sergileri

3.2.1. “Tekstil Objeler” Sergisi: “Tekstil Objeler” sergisi, DTGSYO öğretim üyeleri **Turgay Başkan** (1953) ve **Mehmet Saçlıoğlu** (1955) tarafından 17 Nisan-1 Mayıs 1992 tarihinde İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Galerisinde açılmıştır. Sergiyi düzenleyen akademisyenlerden Saçlıoğlu, 1977’de DTGSYO’dan mezun olmuş ve 1977-1981 yılları arasında Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde asistanlık yapmıştır. DTGSYO’dan mezun olan Başkan ise 1981’de aynı kurumda asistan olarak çalışmaya başlamıştır.

Akademisyenlerin “Tekstil Objeler” sergisinden önceki etkinlikleri serginin ön hazırlığı niteliğindedir: Saçlıoğlu’nun 1989’da düzenlenen Günümüz Sanatçıları 10. İstanbul Sergisi’ne “Rengin Dinamiği” adlı eserinin, dönemin güncel sanat anlayışının yansıtılmaya çalışıldığı bir etkinlik içinde yer alması tekstil sanatının plastik dilinin kabulü açısından önemlidir. 3 boyutlu hacimsel bir eser olan “Rengin Dinamiği”, çapı 3 ile 7 cm arasında değişen bez hortumlardan oluşmaktadır. 27 Haziran 1989’da İstanbul Resim ve Heykel Müzesinde sergilenmeye başlayan eserler, Eylül 1989’da İzmir Devlet Resim ve Heykel Müzesinde, Ekim 1989’da ise Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesinde sergilenmiştir (Sergi Kataloğu, 1989).

Resim 5. Mehmet Zaman Saçlıoğlu, “Rengin Dinamiği”, 1989 (Sanatçının arşivinden).

Resim 6. “Exhibition” afişi, 1991 (Mehmet Z. Saçlıoğlu’nun arşivinden).

19 Kasım 1991’de İstanbul Uluslararası Giyim Sanayi Sempozyumu kapsamında, Turgay Başkan, **Ertuğrul Ergin** (1953-2001) ve Mehmet Saçlıoğlu tarafından düzenlenen “Exhibition” afişinde akademisyenler “... tekstilin resim ve heykelle plastik değerlerle ilişkisini kurarak işlevsellik dışındaki diğer niteliklerini ortaya çıkartmaya çalışıyoruz” söylemleri, akademisyenlerin tekstil sanatının plastik dilini vurguladıklarını göstermektedir. Sempozyum sırasında Atatürk Kültür Merkezinin Fuayesinde, sadece 1 günlüğüne sergilenen eserler 1992’de açılacak olan serginin temelini oluşturmaktadır.

“Tekstil Objeler” Sergisi, Başkan ve Saçlıoğlu tarafından tekstilin hem üç boyutlu hem de yüzey etkisinin hacimsellik arayışı açısından önemlidir. Saçlıoğlu, yuvarlak örme ile üretilmiş trikoları demir konstrüksiyon kullanarak tekstil heykeller olarak nitelendirdiği eserler yaratmıştır. Başkan’ın eserlerinde ise bağlama batık gibi teknikler ile yüzeyde hacimsellik arayışı görülmektedir.

Resim 7. “Exhibition” sergisinden, Atatürk Kültür Merkezinin Fuayesi, 1991 (Mehmet Z. Saçlıoğlu’nun arşivinden).

Resim 8. Mehmet Z. Saçlıoğlu, “Üç”, örme kumaş, demir konstrüksiyon, çap: 50-70 cm (değişken), yükseklik: 2.50, 2.35, 2.20 metre, 1990 (Sanatçının arşivinden).

Resim 9. Turgay Başkan’ın eseri (Mehmet Z. Saçlıoğlu’nun arşivinden).

Resim 10. Turgay Başkan, “Devinimsel Düş Gücü-1” detay, karışık teknik, 200x300 cm, 1995 (Marmara Üniversitesi Öğretim Elemanları Sergisi Katalogu, 2005:212).

3.2.2. “Toprak ve Lif” Sergisi: Sanart’92 Derneği, Ankara’da 7-9 Ekim 1992’de ana konusu “Kimlik, Sınırsallık, Mekan” olan uluslararası bir sempozyum düzenlemiştir. Sempozyuma eşzamanlı olarak Ankara’nın çeşitli galerilerinde açılan sergilerden biri de Devlet Resim Heykel Müzesi’ndeki “Toprak ve Lif” sergisidir (Tümer, 1992:19).

Resim 11. Belkıs Balpınar, “Happening” (Olay), dokuma, 175x150 cm (Toprak ve Lif, 1992:31).

Resim 12. Belkıs Balpınar, “Dönence”, kilim dokuma, yün, 100x135 cm, 1994 (Fotoğraflarla Bienal, 2018).

Çağdaş lif sanatı örneklerinin Türkiye’de tanıtılması açısından önemli olan serginin katalogu incelendiğinde; tekstil sanatı açısından Olga de Amaral, Jean Decoster, Mieke Heybroek&Ulyse Plaud, Naomi Kobayashi ve Hui Shi ile ülkemizden **Belkıs Balpınar** (1941) “Olay” ve “Meydan Okuma” eserleri ile katılmıştır (Toprak ve Lif, 1992:27-39). Serginin küratörü Nuran Terzioğlu, Balpınar’ın “Olay” eserini “20. yüzyıl evrensel kilimi” (Toprak ve Lif, 1992:3) olarak tanıtmıştır. 1963’te İGSA Tekstil Bölümünden mezun olan Balpınar, bir süre halı tasarımcısı olarak çalışmıştır. 1968-1973 yılları arasında İstanbul’da Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Halı ve Kilim Bölümünde küratörlük ile Vakıflar Halı ve Kilim Müzesinin kurucu

müdürlüğünü yapmıştır. 1986'dan itibaren geleneksel kilim dokusunu kullanarak "artkilim" denilen sanat dalının öncüsü olan Balpınar'ın kilim ve halılar hakkında birçok yayını bulunmaktadır.

3.2.3. Sanatsal Halı Resim Sergisi: 1994 yılında "Sanatsal Halı Resim Sergisi", İstanbul'da Capitol Art Galery'de açılmıştır. Afişte yer alan sırası ile yapıtları sergide yer alan sanatçılar; Mehmet Siyahkalem, Harun Acı, Canan Akpınar, Dilek Alpan, Özdemir Altan, Devrim Erbil, Zekai Ormancı, Ayla Salman, Sonya B. Tanrısever, Lâtif Taşralı, Aydın Uğurlu ve Hamdi Ünal'dır. Sanatsal Halı Resim Sergisi, sergide yer alan sanatçıların kullandıkları farklı teknik ve malzemelerin, yüzeydeki etkisinin görülmesi açısından önemlidir.

Resim 13. Prof. Dilek Alpan, tekstil pano; sisal, ahşap, alimünyum, 160x210 cm, 1986 (Sanatçı arşivinden).

Resim 14. Prof. Hamdi Ünal, "Kompozisyon", doğal boyama, yün el halısı, 180x118 cm, 1994 (Ünal, 1995: 234)

Resim 15. Prof. Hamdi Ünal, "Gölge", 166x262 cm (Ünal, 2000:13).

Prof. Hamdi Ünal (1954): 1976 yılında DTGSYO Tekstil Sanatları Bölümünden mezun olan Ünal, aynı kurumda 1982'de araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Anadolu'nun halı dokuma kültürü içinde büyüyen Ünal, başlangıçta geleneksel motif ve renklere bağlılığının üniversite yıllarında aldığı sanat eğitimi ile değiştiğini belirtmektedir. Sanatçı, halıyı geleneksel dar çizgisinden çıkartarak deneyci bir tavırla çağdaş çizgiye oturtma arayışında; motif ve birim tekrarları ile simetrik oluşumlardan vazgeçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Ünal, 1999:64-65). Bu fikirleri üzerine kurduğu sanat dili ile Ünal'ın Anadolu uygarlıklarının izini adeta yapıbozum yöntemi ile tekrar kurguladığı halıları, gelenekten çağdaş evrilen tekstil sanatı içinde önemli bir yere sahiptir.

3.3. Tekstil Sanatçıları Grubu

1995 yılı, tekstil sanatı açısından hareketli bir yıldır: 15 Şubat 1995'te Ayla Salman'nın kurucu başkanlığında Tekstil sanatçıları gurubu ilk kez bir araya gelmiştir. Grup; akademisyenler Prof. Ayla Salman, Doç. Aydın Uğurlu, Suhandan Özay, Doç. Dilek Alpan, Doç. Zeki Alpan, Yrd. Doç. Sibel Arık, Çiğdem Güven Kaynar ve çocuk sanatı eğitimcisi-ressam Sonja Böhlender Tanrısever'den oluşmaktadır. Grubun ilk sergisi, Tekstil Enstitü 76. Dünya Konferansının gerçekleştirildiği 21-24 Mayıs 1995'te İstanbul Swisshotel'de gerçekleşmiştir. Bu sergi ile tekstil dünyasının önemli ulusal ve uluslararası temsilcileriyle tanışan grubun ikinci sergisi, 7-14 Temmuz 1995'te Tekstil Bank Şişli Merkez Binasında açılmıştır. Üçüncü sergi, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneğinin daveti ile 17-20 Ağustos 1995 tarihlerinde İMF'95 Fuarında; dördüncü sergi ise 21 Ekim 1995'te Türkiye Mühendisler Mimarlar Odasının daveti ile Beyoğlu Etkinlikleri kapsamında İstiklal Caddesinde açılmıştır. Bu sergiye, Ayla Salman, Sonja Böhlender Tanrısever, Sibel Arık ve Çiğdem Güven Kaynar katılmıştır (Tekstil Sanatçıları'nın Sergisi Oldukça Hareketli Geçti, 1995:104-105).

Prof. Dilek Alpan (1954): 1976 yılında İDGSU Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulu Tekstil Bölümünden mezun olan Alpan, yüksek lisans eğitimini 1978'de İngiltere-Leeds Üniversitesi Tekstil Bölümünde tamamlamıştır. 1983'de Mimar Sinan Üniversitesinden sanatta yeterlik diplomasını alan Alpan, dokuma tekniğinde gerçekleştirdiği eserleri ile Tekstil Sanatçıları Grubu etkinliklerine katılmıştır. Alpan'nın eserlerinde doğal liflerin kullanımı ile ortaya çıkan rölyef etkilerin öne çıktığı görülmektedir.

Prof. Sibel Arık (1955): 1976 yılında DTGSYO Tekstil Sanatları Bölümünden mezun olan Arık, 1983'te Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Bölümünde asistan olarak çalışmaya başlamıştır.

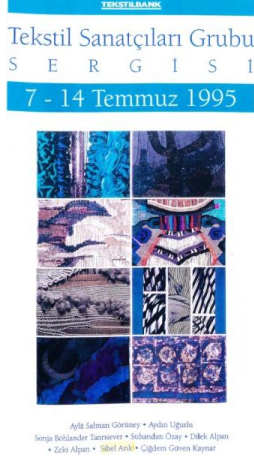
Uluslararası Kültür, Sanat ve Toplum Sempozyumu

International Culture, Art and Society Symposium

18- 20 Ekim / October 2018 / VAN

ISBN:

Eserlerinde; kalıp baskı, batık ve applike gibi teknikler kullanan Arık'ın, geleneksel motifler ile yakaladığı illüstratif yaklaşım sanat dilini oluşturmaktadır.

Resim 16. Tekstil Sanatçıları Grubu Sergisi afişi, 1995 (Sibel Arık'ın arşivinden).

Resim 17. Prof. Dilek Alpan, tekstil pano; yün, pamuk, kendir, sisal, plexiglas, 120x160 cm, 1985 (Sanatçının arşivinden).

Resim 18. Grubun Sergisinden bir görünüm (Sebil Arık'ın arşivinden).

Resim 19. Prof. Suhandan Özey, "Ana Tanrıça+Niş" tapestry dokuma tekniği. Çözgü ham keten ipliği, atkı: sisal, pamuk, metal iplikler, lif, 1994 (Özey, 2001:179).

Resim 20. Prof. Zeki Alpan, "İsimsiz", tekstil baskı, 120x210 cm, 1986 ("75/11" Tekstil ve Moda Tasarımı Bölüm Elemanları Sergisi, 2014:11).

Resim 21. Prof. Sibel Arık, "Kuşlar-1", karma teknik; kalıp baskı-batık-aplike, 1995 (Sanatçının arşivinden).

Prof. Suhandan Özey Demirkan: 1967-1972 yıllarında lisans ve yüksek lisans eğitimini Viyana'da Hochschule für Angewandte Kunst-Dekoratif Yapıtlar ve Tekstil'de tamamlayan Özey, 1971'de Viyana Güzel Sanatlar Akademisi ödülünü almıştır. 1996'da Dokuz Eylül Üniversitesi GSF Tekstil Bölümü Moda ve Aksesuar Tasarım programının kuruluşunda görev alan Özey, gerek yayınları, gerekse gerçekleştirdiği ulusal ve uluslararası sanatsal etkinlikler ile Türkiye'de lif sanatının öncü ismi sayılmaktadır. Tekstil Sanatçıları Grubu etkinliklerine dokuma-resimleri ile katılan Özey'in bu dönem eserlerinde, grafik etkili Anadolu mitosları yer almaktadır.

Prof. Zeki Alpan (1974): 1974 yılında İDGSA Tekstil Bölümünden, 1979'da da Almanya Kassel Üniversitesi Textile Design bölümünden mezun olan Alpan, 1982'de Mimar Sinan Üniversitesi GSF Tekstil Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Aynı kurumda lisansüstü eğitimini tamamlayan Zeki Alpan, Özdemir Altan'ın İstanbul Radyosu Konser Salonu Fuaye duvarları için dokuduğu halıların yorum ve uygulama ekibinde yer almıştır. Sanatçı, Tekstil Sanatçıları Grubu etkinliklerine ise baskı alanında yaptığı eseri ile katılmıştır. Alpan'ın güncel eserlerinde de optik yanılsamaların yüzeydeki etkilerini görmek mümkündür.

Grubun beşinci etkinliği ise, Türk Amerikan Üniversiteler Derneğinin Türkiye genelinde tekstil sanatı konulu sergi ve konferanslarına katılmak olmuştur (Özay, 2001:72). Sadece sergilerde bir araya gelen grup; yoğun şekilde geçirdikleri 1 yılın ardından dağılmıştır (Sibel Arık ile görüşme, 2018).

3.4. Yeni Arayışlar

Prof. Sema Arıgil (1944): 1971 yılında DTGSYO Dekoratif Resim Bölümünden mezun olan Arıgil, 1973'te DTGSYO'da asistan olarak görev almış, 1979'da "Duvar Halısı" adlı yeterlik tezini tamamlamıştır. Tekstil yapıtlarının "günümüzde yeni üretim yöntemleri ve sınırsız malzeme olanaklarıyla dokunmuş, dokunmamış veya örgüyle, tığla ya da başka bir yöntemle geliştirilen yapıtlar, tümüyle duvar görevini üstlenen veya duvarı örten iki boyutlu, bazen de duvarı arka plana atan üç boyutlu eserler" (Arıgil, 1999:67) olduğunu belirten Arıgil, eserlerini yumuşak heykeller olarak tanımlamaktadır.

Prof. Günay Atalayer (1951): 1973 yılında DTGSYO'dan mezun olmuş, bir süre tasarımcı olarak çalışmıştır. 1975'te mezun olduğu kurumda asistan olarak çalışmaya başlayan Atalayer, lisansüstü eğitimini de burada tamamlamıştır. "Buldan Dokumaları" adlı tezi ile sanatta yeterlik derecesi alan Atalayer'in çalışmalarının odak noktasının "Anadolu dokumacılığı" olduğunu söylemek mümkündür. Geleneksel bir tekniğin geliştirilmesi ve özgün uygulamaları ile öne çıkan Atalayer, çözgü ikat üzerine geliştirdiği muhlama batik-ikat birlikteliğinde yeni bir sanatsal ifade yöntemi yaratmıştır. Eserlerinde deneysellik ekseninde çalışan Atalayer'in çok katlı dokumaları, çözgüde kullandığı misina ile farklı görsel etkiler içermektedir.

Prof. Dr. Biret Tavman (1966): 1986 yılında Marmara Üniversitesi GSF Tekstil Sanatları Bölümünden mezun olan Tavman, aynı yıl kurumda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Lisansüstü eğitimini İngiltere'de Leeds ve Manchester Üniversitelerinde tamamlayan Tavman'ın "Düz Örmek Makineleri ve Örmek Kumaş Tasarımlarının Gelişimi" adlı doktora tezi Türkiye'de örmek sanatının varlığı açısından önemlidir. Örmek teknolojik üretimi bağlamında sanatsal bir dil geliştiren Tavman'ın, eserlerinde doku arayışları hâkimdir.

Resim 22. Prof. Sema Arıgil, "Sütun II", yün, dokuma ve örmek teknikleri, 1998 (Buluşma Sergisi, 2013:12).

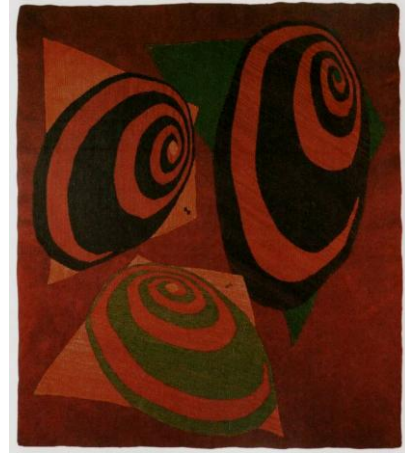
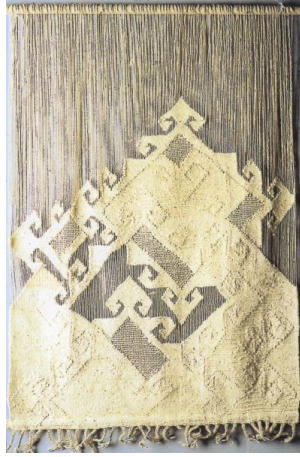
Resim 23. Prof. Günay Atalayer, "Merhaba Dünya ve Sevgili Anadolu" (detay), çözgü: pamuk / atkı: ipek-ikat, 120x170 cm, 1988 (Marmara Üniversitesi Öğretim Elemanları Sergisi Katalogu, 2005:206).

Resim 24. Prof. Dr. Biret Tavman, "İsimsiz" (detay), makinede örmek, 70x120 cm, 1998 (Sanatçının arşivinden).

Dr. Öğr. Üyesi Ülkü Akça (1963): Marmara Üniversitesi GSF Tekstil Sanatları Bölümünden 1989 yılında mezun olan Akça, 1988'de aynı kurumun Geleneksel Türk El Sanatları Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. 1996'da "Tasarım ve Üretim Yönüyle Keçeler" adlı tezi ile sanatta yeterlikten mezun olan Akça'nın eserlerinde, yünün doğal rengini tercih ettiği görülmektedir. Keçenin form alabilen yapısı ile elde ettiği hacimsellik geleneksel bir tekstil ürünün çağdaş bir yorumu niteliğindedir.

Prof. Didem Atış Özhekim (1967): 1989 yılında Marmara Üniversitesi GSF Geleneksel Türk El Sanatları Bölümünden mezun olan Özhekim, aynı yıl bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Dokumalarına Türk sanatının öğelerini taşıyan Özhekim'in, geleneksel kilim motiflerini dokurken çözgüde bıraktığı boşluklar ile kurguladığı eseri, yeni arayışında önemlidir.

Belkis Balpınar, 2000'li yılların başında, kilim tekniğinin yanı sıra "keçe" kullanımına da ağırlık vermiştir. Yeni arayış sanatçı, "Göreceli Düzlemler" sergisi ile keçe ve kilimlerin birlikteliğini sorgulamıştır.

Resim 25. Dr. Öğr. Üyesi Ülkü Akça, “İsimsiz”, keçe, beyaz/kahverengi/siyah yün, 70x110 cm, 1998 (Sanatçının arşivinden).

Resim 26. Prof. Didem Atış Özhekim, kirkitle dokuma (kilim-sumak-halı), yün, 80x90 cm, 2000 (Sanatçının arşivinden).

Resim 27. Belkıs Balpınar, “Quarks”, kilim, keçe üzerine kilim applike; doğal boyanmış yün, keçe, 170x200 cm, 2004 (Visions in Textiles, 2005:24).

4. TÜRKİYE’DE TEKSTİL SANATININ BUGÜNÜ

4.1. Tekstil Sanatı ile İlgili Etkinlikler, Sempozyumlar, Sergiler ve Gruplar

4.1.1. “Yaşayan Anadolu Keçeleri Sergisi”: Dr. Selçuk Gürışık (1954): 1974 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünü bitiren Gürışık, İngiltere’de Central Saint Martin’s College of Art & Design’da “Türk El Sanatı Keçenin Kültürel ve Ekonomik Değerleri arasındaki Paradoks ve Karşıtlıklar” doktora tezi ile 1997’de mezun olmuştur. Doktora tezinin final bölümü için hazırladığı proje, 27 Haziran-17 Eylül 2003 tarihleri arasında, Topkapı Sarayında sergilenmiştir. Anadolu’da keçeciliğin son temsilcileri olarak görülen 20 keçe ustanın çalışmalarının yanı sıra Gürışık’ın keçe tasarımlarında yer aldığı sergi Türkiye’de kaybolmak üzere olan kültürel değerinin tanıtımı açısından önemlidir. (Topkapı Sarayı’nda ‘Keçe Sergisi’, 2003). “Deveran-Yeniden Keçe II” sergisi ise 2003 yılındaki serginin uzantısı olarak 20-25 Kasım 2012 tarihleri arasında Sabancı Üniversitesi Karaköy Minerva Han giriş salonunda gerçekleştirilmiştir. Büyük bir ekip ile gerçekleştirilen, serginin açılışındaki ‘kostüm-ses-dans’ performansı kaydedilerek sergi süresince izleyiciye sunulmuştur (Selçuk Gürışık Sergisi: Deveran-Yeniden Keçe II, 2012). Gürışık, sanatsal ifade aracı olarak kullandığı keçeyi, giyilebilir sanat nesnesi olarak sunmakta ve tasarımları ile de keçe gündelik yaşamımızda yer bulmaktadır. Bu bağlamda Gürışık, eserleri ve tasarımları ile keçenin ulusal ve uluslararası tanınırlığını/kullanımını arttırmıştır.

Dr. Selçuk Gürışık Sergisi

Dr. Selçuk Gürışık Exhibition

20-25 Kasım 2012

Sabancı Üniversitesi Karaköy Minerva Han

Sergi Açılış Kokteyli: 20 Kasım 2012 Saat: 19:30

Asistan

Assistant

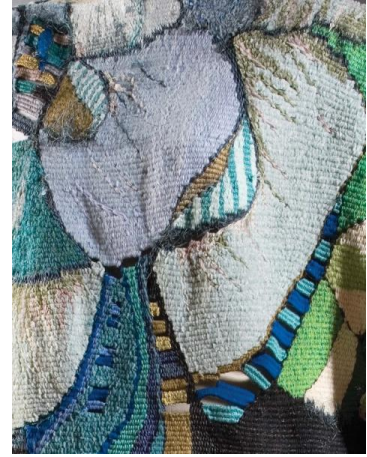
Süleyman Ali Alev

Resim 28. Topkapı Sarayı’ndaki sergiden görünüm (<https://selcukgurisik.wordpress.com/output-2003-2006/>).

Resim 29. “Deveran-Yeniden Keçe II” sergisinin afişinden detay (<https://psy.sabanciuniv.edu/tr/events-detail/9418>).

4.1.2. 13. ETN (European Textile Network) Sempozyumu ve Tekstilde Yeni Vizyonlar Sergisi: 10-17 Eylül 2005’de, İzmir’de gerçekleştirilen 13. ETN Konferansı ve Workshop etkinlikleri ile “Tekstilde Yeni Vizyonlar-Gelenekten Tekstil Sanatına Yarının Tasarımına” adlı Uluslararası Tekstil Sanatı Sergisi, Textile Forum dergisi ETN ile birlikte Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Tasarım Bölümü tarafından, ETN Türkiye Koordinatörü Prof. Suhandan Özay öncülüğünde düzenlenmiştir. 15 Eylül-8 Ekim 2005 tarihleri arasında, İzmir Devlet Resim ve Heykel Müzesi Galerisinde yer alan sergi ile kültürel ilişkilerin sağlanması amaçlanmıştır. Etkinlik, Türkiye’deki tekstil sanatçılarının uluslararası diyaloglar kurmasını sağlaması açısından ilktir.

Prof. Suhandan Özay, lif sanatında tek bir malzeme ve tek bir tekniğe bağlı kalmamış sanatçılarıdır. Özay’ın yapıtları Lodz Müzesi-Polonya, Akademie Der Ange Wande Kunste arşivi-Viyana, İstanbul Hilton Oteli, Türkiye, Mısır, Amerika, İngiltere ve Almanya’da resmi ve özel koleksiyonlarda yer almaktadır (Lif Oyunları, 2007: 23).

Resim 30. Prof. Suhandan Özay, “Çeyiz Sandığı-Düğün Ayakkabıları” sergiden görünüm; sıvama tekniği, kaligrafi, el yapımı kâğıt, lif, 30x9x9cm, 2003-2004 (Foto: Semra Gür Üstüner, 05.10.2005).

Resim 31. Prof. Suhandan Özay, “Kaf-kim” detay; tapestry, keçe, aplikasyon; yün, çeşitli iplikler, 2007 (Lif Oyunları, 2007:18).

Prof. İdil Akbostancı (1968): 1990 yılında Marmara Üniversitesi GSF Tekstil Sanatları Bölümünden mezun olan Akbostancı, yüksek lisansını İngiltere Birmingham Institute of Art & Design’da 1994’te tamamlamıştır. “Plastik Sanatlarda Tekstilin Yeri” adlı sanatta yeterlik tezini 1999’da bitiren Akbostancı’nın sanatsal çalışmaları; tekstil ve doğa birlikteliğini farklı tekstil materyalleri ve karışık teknik ile yeniden yorumladığı doğaya ait renkler ve dokulardan oluşmaktadır. Sergide yer alan “Kar” adlı eserinde görüldüğü gibi Akbostancı, doğaya bakışın sonsuzluğuna göndermeler yapan panoramik anlatımlara yer verdiği eserlerinde, iplikler ve kumaş katmanlarıyla doğayı yeniden kurgulamaktadır.

Doç. Sedef Acar (1972): 1998 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi GSF Tekstil Bölümünden mezun olan Acar, aynı kurumda lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Acar, sanatsal ifade aracı olarak örme, dokuma ve keçe gibi farklı teknik ve malzeme kullanmakta, son dönem çalışmaları ise ağırlıklı olarak dikişsiz giyilebilir sanat nesnelere dönüşmektedir. Sanatçının sergide yer alan eseri “Jury”, 2010 yılında Chieri-Torino/İtalya’daki “The Civic Collection of Fiber Art Trame d’Autore”un talebi üzerine koleksiyon arşivine alınmıştır. 2010 yılından beri geçici sürelerle gösterime sunulmaktadır.

Resim 32. Prof. İdil Akbostancı, “Kar”, applike, işleme teknikleri; amerikan bezi, pamuk ve polyester iplik, 175x265 cm, 2005 (Visions in Textiles, 2005:20).

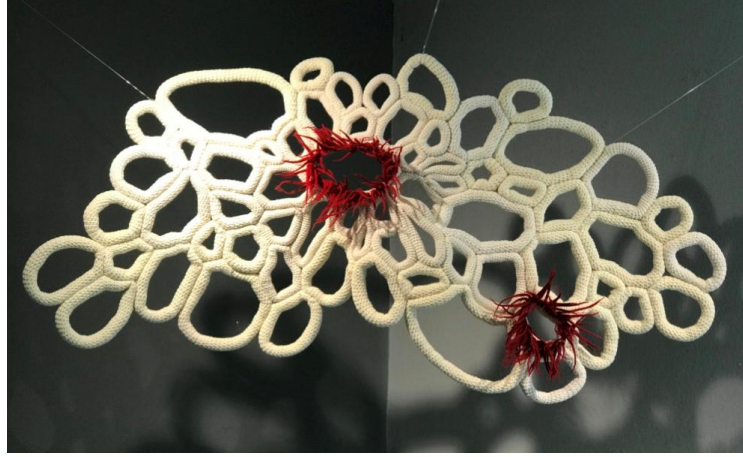
Resim 33. Doç. Sedef Acar, “Jury”, el örgüsü, el boyama; ham yün iplik, 70x80x15 cm, 2005 (Sanatçının arşivinden).

4.1.3. “Dokumaca” Sergileri ve Anadolu Dokumacıları Grubu: Anadolu Dokumacıları “Dokumaca” grubu, 2010 yılında Prof. Günay Atalyer’in çağrısı ile oluşmuştur. Marmara Üniversitesi Tekstil Bölümü lisans ve lisansüstünden Dokuma Tasarım projesi mezunu 5’i üniversitede çalışan, diğerleri sektörde devam eden yüksek lisans tez öğrencilerinden oluşan gönüllü tekstil tasarımcılardır. Şafak Akalın (1957), Salimeh Amanjani (1974), Gül Bolulu, Esat Destanoğlu (1975), Işıl Eraslan (1984), Gülhan Güleçer (1986), Feriha Işıldar (1987), Yasemin Özbey (1977), Başak Özdemir (1981), Buket Pekel (1979), Şenay Takuş (1984), Özge Usluca (1980) ve Nurten Yüksel’den (1986) oluşan grubun ortak noktası sanatsal ifade aracı olarak dokuma yapmalarıdır. Dokuma hacimler için deneysel çalışmalar yapan grubun ortak konusu “Anadolu Efsaneleri”dir. 2 yıl süren hazırlıklar ortak çabalar ile şekillenmiş, özgür ve özgün çalışmalar ise ortak destekli, beyin fırtınaları sonucunda biçimlenmiştir. Ekip yaratıcılığının söz konusu olduğu grup, 2010 yılından itibaren Türkiye’nin çeşitli şehirlerinde birçok sergi açmıştır.

4.1.4. Ters-Yüz Sergileri ve Örmek Grubu: Prof. Dr. Biret Tavman’nın öncülüğünde bir grup tekstil sanatçısı tarafından Türkiye’de örme sanatını tanıtmayı amaçlayan “Ters-Yüz” örme sergilerinin ilki 2011 yılında gerçekleştirilmiştir. Türkiye’nin ilk örme sanatçısı olarak tanınan Tavman’ın daveti ile sergilere katılan akademisyenler, sanatçılar ve öğrencilerin ortak noktası sanatsal ifade aracı olarak örme tekniğini kullanmalarıdır. Grubun ikinci etkinliği ise “Ters-Yüz 2” adı altında uluslararası örme sanatçısı Adrienne Sloane’nin de katılımı ile 2012’de 1. Uluslararası Tekstil Sanatı-Tasarımı Sempzyomunda paralel etkinlik olarak düzenlenmiştir. Bu etkinlik, “Ters-Yüz” grubunun ve Türkiye’deki tekstil sanatı içinde eserlerini örme tekniği ile biçimlendiren sanatçıların uluslararası arenadaki tanıtımı açısından önemlidir. Dönemsel olarak “İlmek” ve “Sökük” gibi örme tekniğini çağrıştıran adlar ile sergiler açan grubun katılımcı sayısı değişiklik gösterebilmektedir. Grup son etkinliğini 4-26 Ekim 2018 tarihleri arasında İngiltere Teesside University’de gerçekleştirmiştir.

Arş. Gör. H. Tuna Karayaka (1971): 1997 yılında Mimar Sinan Üniversitesi GSF Tekstil Tasarımı Bölümünden mezun olan Karayaka, 1998’de aynı bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamış, “Örmek Kumaş Üretiminde Teknoloji-Tasarım Etkileşimi” adlı tezi ile 2005’te yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Eserlerinde genel olarak geometrik kompozisyonları tercih eden Karayaka, çoğunlukla geçirgenlik ve şeffaflık etkisi için ödememiş ipeği, ipek gibi doğal kumaşlar kullanmaktadır. Şeffaflık etkisi ile ön yüz ile arka yüz arasındaki iletişimi kuran Karayaka, eserlerinde örme dokularını, örme tekniklerini, dokuma örgülerini, dokuma tekniklerini, dikiş teknikleri ile biçimlendirmektedir. “**Ters-Yüz 4 Sergisi**”nde yer alan eseri “Doku 1”i Karayaka, kişisel geliştirdiği aletleri kullanarak çoklu yapım teknikleri ile oluşturmuştur.

Arş. Gör. S. Tuğba Arabalı Koşar (1980): 2002 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi GSF Tekstil Bölümünden mezun olan Koşar, 2003-2016 yılları arasında aynı kurumda araştırma görevlisi olarak çalışmış ve lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Eserlerinde, keçe ve dokuma gibi tekstilin farklı teknikleri ile çalışan Koşar, “**İlmek 3**” sergisine, amorf yapıda ve fraktal formda biçimlendirdiği “Bağ” adlı eseri ile yer almıştır.

Resim 34. Arş. Gör. H. Tuna Karayaka, “Doku 1/Texture 1” detay, karışık teknik; ipek, lasse iplikler, cam çubuklar ve deney tüpleri, 40x40 cm, 2015 (Sanatçının arşivinden).

Resim 35. Arş. Gör. S. Tuğba Arabalı Koşar, “Bağ”, örme-keçeleştirme, doldurma, 110x60x10 cm, 2017 (Sanatçının arşivinden).

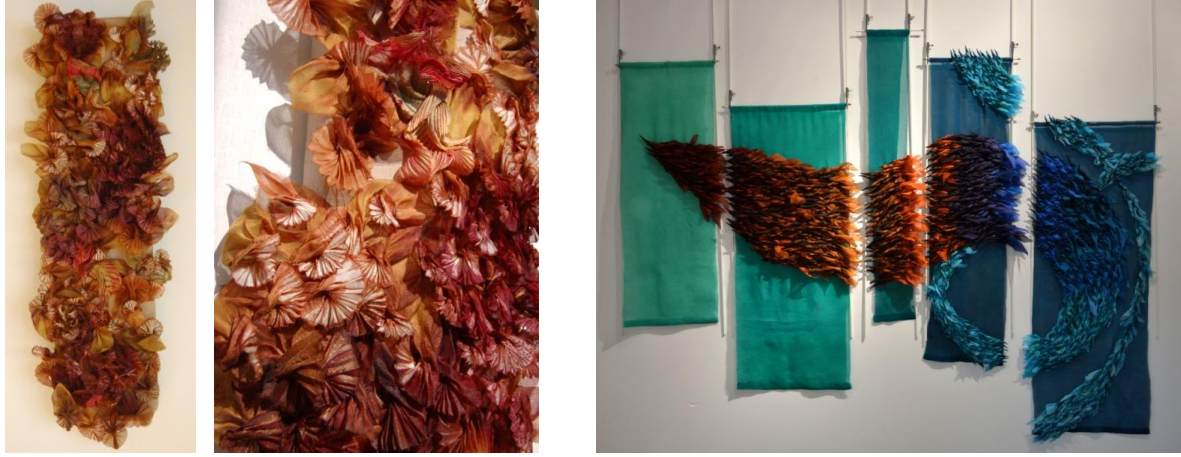
4.1.5. 1.Uluslararası İstanbul Tekstil Sanatı-Tasarımı Sempozyumu: 17-20 Ekim 2012 tarihleri arasında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Bölümünün Prof. Dr. Biret Tavman başkanlığında düzenlediği, 1. Uluslararası İstanbul Tekstil Sanatı-Tasarımı Sempozyumu, Türkiye kökenli yapılan ilk etkinliktir. Tekstil sanatı ve tasarımı açısından dünya çapında önemli isimlerin davetli konuşmacı ve sanatçı olarak yer aldığı etkinlik, Türkiye’deki akademisyen ve sanatçıların uluslararası diyalog kurmalarını sağlamıştır. Sempozyumun workshop (çalıştay) ayağı da öğrencilerin sanatçıların yaratı sürecine tanıklık etmeleri ve deneyimlerinden faydalanmaları açısından değerlidir.

Dr. Öğr. Üyesi Özcan Uzkur (1952): 1978 yılında DTGSYO Tekstil Sanatları Bölümünden mezun olan Uzkur’un, 1. Uluslararası İstanbul Tekstil Sanatı-Tasarımı Sempozyumu Sergisinde yer alan “Ateş-i Meşk” eserinde de görüldüğü gibi eserlerinde her türlü tekstil ve yumuşak malzeme kullanarak yarattığı iki ve üç boyutlu çalışmaları ile öne çıkmaktadır.

Resim 36. Dr. Öğr. Üyesi Özcan Uzkur, “Ateş-i Meşk”, karışık teknik; polyester keçe, R.52 cm, 2012 (Sanatçının arşivinden).

Öğr. Gör. Mustafa Kula (1972): Lisans ve yüksek lisans eğitimini Dokuz Eylül Üniversitesi GSF Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü Moda Aksesuar Programında tamamlayan Kula, eserlerinde Japon geleneksel boyama tekniği olan shibori’yi tercih etmektedir. Ödemiş ipeğine shibori tekniği ile uyguladığı “Rusted Love” isimli eseri, Hong Kong’da 5 Aralık 2011-18 Ocak 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilen 8th International Shibori Symposium’da düzenlenen “New Beat: International Shibori Concours” sergisinde, gümüş madalya ve Barbara Shapiro özel ödülüne laik görülmüştür. 1. Uluslararası İstanbul Tekstil Sanatı-Tasarımı Sempozyumu Sergisinde yer alan eseri “Escape”de bu teknik ile oluşturulmuş, parçalı ve büyük boyutlu bir çalışmasıdır.

Resim 36. Öğr. Gör. Mustafa Kula, “Rusted Love” ve eserin detayı, ödemiş ipeğine uygulanmış shibori tekniği; farklı içerikteki boyalar kullanılmıştır. 120 x 45 x 10 cm, 2011 (Sanatçının arşivinden).

Resim 37. Öğr. Gör. Mustafa Kula, “Escape”, shibori tekniği, ödemiş ipeği, 2012 (Sanatçının arşivinden).

4.1.6. I. Uluslararası Antalya Moda ve Tekstil Tasarım Bienali: 8 Ekim-9 Kasım 2012 Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü tarafından Doç. Yüksel Şahin başkanlığında düzenlenmiştir. Bienal; sempozyum, paneller, sergiler ve çalıştayları içeren büyük bir organizasyondur. “Yeşil Tekstil, Yavaş Moda” teması ile düzenlenen I. Uluslararası Antalya Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu; “Moda-Tekstil Tasarımı Eğitimi ve Sektör İlişkisi” ve “Markalaşma ve Türkiye’nin Moda-Tekstil Tasarım Merkezi Olma Çabaları” panelleri ile Shibori, keçe, drape ve el baskıcılığı (yazmacılık) konularında çalıştayların yapıldığı ve 8 serginin açıldığı kapsamlı bir etkinliktir. “Ustalardan Çağdaş Tekstil Sanatı” Karma Sergisi, “Boyumdan Büyük İşler-2” Fırat Neziroğlu Sergisi, “Yeşil Tekstiller” Temalı Tekstil Sanatı Sergisi, Tekstil Sanatı Karma Sergisi, Tekstil Sanatı Grup Sergisi, “Arakne Performans”, “Kaybolan Şıklığa Hatırlatma” Vural Gökçaylı Retrospektif Sergisi ve “Müze’de Moda Var” Grup Sergisi gibi birçok sergi içermektedir. İstanbul’da gerçekleştirilen I. Uluslararası İstanbul Tekstil Sanatı-Tasarımı Sempozyumu ile yakın tarihlerde gerçekleştirilen etkinlik, İstanbul’da kurulan uluslararası diyalogun Anadolu’ya taşınması açısından da ayrıca önemlidir.

Resim 38. Doç. Yüksel Şahin, “Rainbow Bagger”, kumaş, deri, dikiş ve karışık teknik, 50x30x25 cm (Sanatçının arşivinden).

Resim 39. Prof. Nesrin Önlü, “Derinlere Dalış”, dokuma, 83x148 cm, 2010 (Sanatçının arşivinden).

Doç. Yüksel Şahin: 1984 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi GSF Tekstil Bölümünden mezun olan Şahin, on iki yıl Kültür Bakanlığında Folklor araştırmacısı olarak çalışmıştır. Eserlerinde yüzeyden boyuta form arayışlarına giren Şahin’in birçok farklı teknik ve malzeme kullandığı görülmektedir.

Prof. Nesrin Önlü (1963): 1984 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi GSF Uygulamalı Sanatlar (Tekstil) Bölümünden mezun olan Önlü, 1985’de aynı kurumda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. “Ustalardan Çağdaş Tekstil Sanatı” sergisine davetli sanatçı olarak katılan Önlü’nün “Derinlere Dalış” eserinde, rölyef etkisi ön plandadır. Eserlerinde özgü olarak kullandığı metal teller

Uluslararası Kültür, Sanat ve Toplum Sempozyumu

International Culture, Art and Society Symposium

18- 20 Ekim / October 2018 / VAN

ISBN:

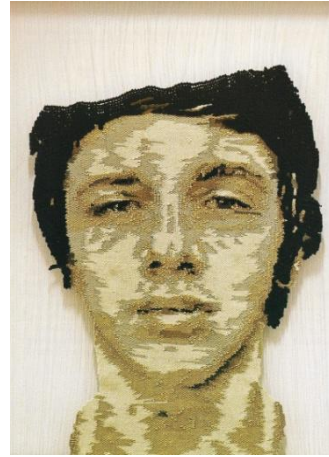
ile hassas-kırılgan-sert-yumuşak ilişkisini sorgulayan Önlü, dokumalarında yüzey-form birlikteliğini doğadan aldığı referanslar ile biçimlendirmektedir.

“Boyumdan Büyük İşler-2, Fırat Neziroğlu Sergisi”-Öğr. Gör. Fırat Neziroğlu (1981): 2001 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi GSF Tekstil Bölümünden mezun olan Neziroğlu, 2007’de “Sepet Örne Tekniği ve Sanatsal Yorumlar” adlı yüksek lisans tezini bitirmiştir. Aynı kurumda başladığı “Sahne-Sanat İlişkisi Bağlamında Performansa Dayalı Beden Tasarımları” sanatta yeterlik tezine ara veren Neziroğlu’nun sanatsal çalışmalarında, aldığı dans eğitiminin izleri görülmektedir: Neziroğlu, 2008 yılından itibaren sahnede dokuma performansları gerçekleştirmektedir. Sanatçı, klasik dokuma resim anlayışına getirdiği misina kullanımı ile farklı bir derinlik yakalamıştır. I. Uluslararası Antalya Moda ve Tekstil Tasarım Bienalinin davetli sergilerinde yer alan, 9 Ekim-9 Kasım 2012 tarihleri arasında sergilenen **“Boyumdan Büyük İşler-2 Fırat Neziroğlu Sergisi”**, sanatçının misina kullanarak dokuduğu eserlerini içermektedir.

BOYUMDAN BÜYÜK İŞLER- II

"BITING OFF MORE THAN YOU CAN CHEW - 2"

FIRAT NEZIROĞLU KİŞİSEL SERGİSİ FIRAT NEZIROĞLU SOLO EXHIBITION

Resim 40. “Boyumdan Büyük İşler-2, Fırat Neziroğlu Sergisi” afiş detayı (Sergiler, 2012).

Resim 41. Öğr. Gör. Fırat Neziroğlu, “Ergen”, el dokuması kilim; yün, pamuk, misina, 100x100 cm, 2011 (1. Uluslararası İstanbul Tekstil Sanatı-Tasarımı Sempozyumu Sergi Katalogu, 2012:72).

Öğr. Gör. Gül Bolulu (1961): 1988 yılında Marmara Üniversitesi GSF Tekstil Sanatları Bölümünden mezun olan Bolulu, uzun yıllar tekstil tasarımcısı olarak çalışmış, 1998’de mezun olduğu kurumda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Lisans eğitimi sırasında DOBAĞ (Doğal Boya Araştırma Geliştirme) Projesinde yaptığı staj, Bolulu’nun sanatsal dilinin biçimlenmesinde dönüm noktası olmuştur. Dokumaya olan tutkusu doğal malzemelerle çalışma isteği ile birleşmiştir. Boyutlu dokuma çalışmalara imza atan sanatçı, Dokumaca grubu içinde de yer almaktadır. Bolulu, I. Uluslararası Antalya Moda ve Tekstil Tasarım Bienali’nde “Yeşil Tekstiller” temalı tekstil sanatı sergi yarışmasında “Dokunmuş Ağaçların Hikâyesi”, adlı eseri ile birincilik ödülü almıştır.

Resim 42. Öğr. Gör. Gül Bolulu, “Dokunmuş Ağaçların Hikâyesi”, dokuma, doğal ipler, 34 cm. çap x 200 cm. h, 2008-2012 (I. Uluslararası Antalya Moda ve Tekstil Tasarım Bienali Sergi Katalogu, 2013:65).

Resim 43. “Sürgün Kayıklar” Sergisinden (Fotograf: Semra Gür Üstüner, 28.07.2018).

Merkezinde 7. Uluslararası İstanbul Tekstil Konferansı düzenlenmiş ve Cumhuriyet Müzesinde “Anadolu’ya Doku ‘n’ an Bezler” sergisi açılmıştır. Sergide katılımcılara Anadolu’nun geleneksel dokumaları ile eserlerini oluşturmaları istenmiştir. Bu bağlamda etkinlik, düzenlenen diğer uluslararası organizasyonlardan farklı olarak odağı Anadolu’ya/Anadolu dokumacılık kültürüne çevirmesi ile öne çıkmaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi Vildan Tok Dereci (1977): 2001 yılında Marmara Üniversitesi GSF Tekstil Sanatları Bölümünden mezun olan Tok, aynı kurumda 2003’te araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve lisanüstü eğitimini tamamlamıştır. “Anadolu’ya Doku ‘n’ an Bezler” sergisinde Denizli Buldan Bükülü bezi ile oluşturduğu “Döngü” isimli eserinde üç boyut arayışı önemlidir. Tok’un İngiltere Teesside University’de açtığı 3. Kişisel sergisi olan “Sandık Lekesi”nde ise Türk kültüründe çeyiz geleneğinin sembolü olan dantelin, yenilikçi yaklaşımla çağdaş ve deneysel giysi tasarımlarına ve tekstil sanatı çalışmalarına dönüştüğü görülmektedir. Sanatçı, uluslararası platformda Türk kültürüne ait işlevsel, görsel ve sembolik öğeleri Tekstil Sanatı ve Deneysel Giysi Tasarımlarıyla tanıtmayı hedeflediğini belirtmektedir.

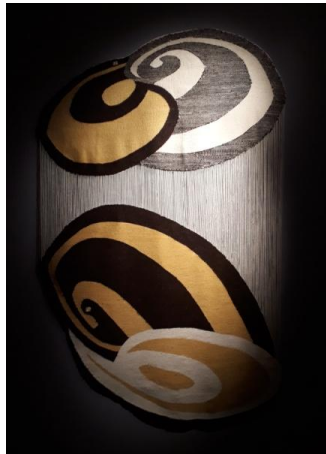

Resim 47. Prof. Günay Atalayer’in eseri, “Anadolu’ya Doku ‘n’ an Bezler” Sergisinden (Günay Atalayer’in arşivinden).

Resim 48. Dr. Öğr. Üyesi Vildan Tok Dereci, “Döngü”, bükülü bez, 2016 (Günay Atalayer’in arşivinden).

Resim 49. Dr. Öğr. Üyesi Vildan Tok Dereci, “Sandık Lekesi”, dantel, ödemiş ipeği, tülbent, kâğıt, amerikan bezi, boya, metal iplik (Sanatçının arşivinden).

4.1.9. Belkıs Balpınar Retrospektif Sergisi “Dokuma-ma”: Belkıs Balpınar, 26 Nisan-10 Haziran 2018 tarihleri arasında Anna Laudel Contemporary’de açtığı retrospektif bir sergi ile 1980’lerden bugüne yaptığı çalışmalarını sunmuştur. Balpınar, eserlerinde yakaladığı dili 25 yıldır tek bir dokuyucu ile çalışarak elde ettiğini belirterek, kilim tekniğindeki sarmal ve dairesel hareketi verebilmek için birlikte uzun çalışmalar yaptıklarını söylemiştir. Tekniğin zorluklarını aşarak uyguladığı çağdaş yorumlamaları ile gelenekselin yeniye evrilmesinde öne çıkan sanatçı, son dönem çalışmalarında; dokuma sırasında arka planın dokunmadan bırakılması ile boşlukta yer alan formların daha iyi ifade edildiğini keşfettiğini belirtmiştir (Sanatçı ile sergi turu, 2018).

Resim 50. Belkıs Balpınar, “Embriyo”, “Embriyo” detay ve “DNA Dokuma 1” (Foto: Semra Gür Üstüner, 23.05.2018).

4.2. Tekstil Sanatında Yeni Söylemler

Prof. Kemal Can (1962): 1981 yılında, İDGSA'ye giren Can, 1988'de aynı kurumda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. 1997'de University of Pennsylvania Middle East Center'da Fellowship, 2004-2005 yıllarda San Diego State University'de misafir eğitimci pozisyonlarda dersler veren Can, tekstil sanatına getirdiği yeni bir söylem biçimi ile öne çıkmaktadır: “Çevrede Lif Sanatı üst başlığında Doğal ve Yapay Çevrede Lif Sanatı”. Can, Çevrede Lif Sanatını; “Tekstil, Sanat ve Doğal Çevrenin kesişim kümesi” olarak tanımlamaktadır. 1994'te ön araştırmaları başlayan Çevrede Lif Sanatının ilki 1997'de Kilyos'ta gerçekleştirilmiştir. Doğal çevrenin merkezde olduğu bu söylemde, malzeme ile kurulan diyalektik ve sorgulama lifin (doğal ya da yapay lif) kullanımı açısından önemlidir. Can; doğanın içinde, doğal mekânlara gidip, doğal döngünün farkına varıp, irdeleyip anlamaya çalışarak, doğaya saygıyla yaklaşp, ellerindeki liflerle (bazen önden etütleri yapılmış) veya orada buldukları liflerle çalıştıklarını, ancak yaptıkları eserleri doğaya taşımaları gibi bir durumun söz konusu olmadığını belirtmiştir (Kemal Can ile Sözlü Görüşme, 2018). 2000'lerde tekrar yurtdışına çıkan Can'ın, 2010'da Yapay Çevrede Lif Sanatı ile ilgili araştırmalara başlamıştır. Yapay Çevrede Lif Sanatını, seçilen insan yapısı mekânın yaşanmışlık izlerinden yola çıkarak; anılar üzerinden doğru okunan kodlar ile yapılan düzenlemeler olarak tanımlamak mümkündür. İlk büyük denemesi 6-7-8-9 Mayıs 2015 tarihleri arasında Bilecik ili Gölpazarı ilçesi Tongurlar köyünde Doğal ve Yapay Çevrede Lif Sanatı Etkinliği ile gerçekleştirilmiştir. Çevrede Lif Sanatında, eseri tam olarak açıklayamasa da, gerçeğe yakın ipuçlarını vermesi bakımından eserin hareketli ve sabit görüntülerinin kayıt edilmesinin önemi büyüktür.

Resim 51. Prof. Kemal Can ve Zeynep Şimşek, Çevrede Lif Sanatı, Bolu Aladağ Etkinliği, 2012 (Geleceğin Tasarımcıları İle Elele III, 2012:49).

Resim 52. Prof. Kemal Can ve Ezgi Altıkulaç, “Atatürk Bizi İzliyor” detay, Doğal ve Yapay Çevrede Lif Sanatı Bilecik ili Gölpazarı ilçesi Tongurlar köyü, 2015 (Sanatçının arşivinden).

SONUÇ

Teknolojinin yarattığı yeni malzeme olanaklarının plastik sanatlarda giderek önem kazanması ile tekstil materyallerinin güçlü ifade olanakları tekstil sanatını oluşturan temeller Türkiye'de akademisyen sanatçıların öncülüğünde gerçekleşmiştir. 1960'lardan itibaren tekstilin yeni bir ifade aracı olarak kabul edilmesinde büyük ölçekli halı-resimleri ile Akademik Ressamlar başrolde. Çağdaş tekstil sanatı oluşumunun temelini hazırlayan bu dönem, 1970'lerden sonra sanat eğitimi Tekstil Sanatları Bölümünden alan akademisyenlerin öncülüğünde bugünlere gelmiştir.

Tekstil sanatının oluşumunda yer alan akademisyenlerin, lisansüstü eğitimleri sırasında yurtdışına çıkmış olmalarının, Türk tekstil el sanatlarının yeni ile buluşmasında önemli olduğu düşünülmektedir. 1990'lı yılların başında doğal malzemelerin kullanımı ile çoğunlukla dokuma (halı-kilim) tekniğinin ön planda olduğu ve hacimsellik arayışında tekstil heykellerin gündeme geldiği görülmektedir. 1990'ların sonunda ise yeni arayışta geleneksel teknikler ile biçimlenen eserler ön plandadır. 2000'ler, tekstil sanatı açısından etkinlikler dönemi olarak kabul edilebilir. Bu dönem, Türkiye'deki tekstil sanatçıların yurtdışı ile diyalogları artmış, sanatsal etkileşim ve iletişim gelenekselden yeniyeye evrilen tekstil sanatında yol gösterici olmuştur. Günümüzde birçok

Uluslararası Kültür, Sanat ve Toplum Sempozyumu

International Culture, Art and Society Symposium

18- 20 Ekim / October 2018 / VAN

ISBN:

tekniklerin birlikte kullanımı ve yeni malzemelerin olanakları ile özgün kişisel tekniklerin ortaya çıktığı görülmektedir.

Ulusal ve uluslararası etkinlikler etkileşim, paylaşım, bilgi ve kültür alışverişi ile işbirlikleri açısından büyük önem taşımaktadır. Etkinliklerin sürdürülebilir olması, bugünün sanatının görünür olmasının yanı sıra yarının sanatını biçimlendirmede etkin rol oynayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Akbostancı, İ. (1999a). Tapestry. *Ev Tekstili Dergisi*, Yıl:6 Sayı: 23, 42-45.

Akbostancı, İ. (1999b). *Plastik Sanatlarda Tekstilin Yeri* (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Arıgil, S. (1999). Geçmişten Günümüze Dokuma Resim Sanatına Bakış. *Ev Tekstili Dergisi*, Yıl:6 Sayı: 22, 66-67.

Buluşma Sergisi (2013). Görsav Görsel Sanatlar Vakfı. İstanbul: Son Dakika Reklam.

Erel, N. A. (1984). Zeki Faik İzer ve Hahları Üstüne. *Ankara Sanat Dergisi*, Sayı: 223, 8-9.

Eroğlu, Ö. (2000). Özdemir Altan (Cilt 1, 1949-1984). İstanbul: Bilim Sanat Galerisi.

Eyüboğlu, B.R. (2005). Resme Başlarken. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Fotoğraflarla Bienal. <http://2012.motexbienal.org/tr/arsiv/index.html> (Erişim Tarihi: 10.09.2018)

Geleceğin Tasarımcıları İle Elele III. "Çevrede Lif Sanatı, Bolu Aladağ Etkinliği" Sergisi Katalogu (2012). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü.

Kaya, R. (1992). Profesörlük Başvuru Dosyası. İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Bölümü Tekstil Anasanat Dalı.

Kemal Can ile Sözlü Görüşme, 4.10.2018.

Marmara Üniversitesi Öğretim Elemanları Sergisi Katalogu (2005). İstanbul: Dünya Tanıtım.

MSGSU Tarihçe. <http://www.msgsu.edu.tr/tr-TR/tarihce/123/Page.aspx>, 20.08.2018.

MSGSU Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. <http://www.msgsu.edu.tr/faculties/guzel-sanatlar-fakultesi/tekstil-ve-moda-tasarimi-bolumu>, 20.08.2018

Özay, S. (2001). *Dünden Bugüne Dokuma Resim Sanatı*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Sanat Eserleri.

Selçuk Gürışık Sergisi: Deveran-Yeniden Keçe II (2012). <https://psy.sabanciuniv.edu/tr/events-detail/9418> (Erişim Tarihi: 10.09.2018)

Sanatçı ile sergi turu, Anna Laudel Contemporary Galeri, 23.05.2018.

Sergiler (2012). (Erişim Tarihi: 11.09.2018)

http://2012.motexbienal.org/tr/sergiler/davetli_sergiler/firat_neziroglu/boyumdan_buyuk_isler.html

Şahinoğlu Altınel, R. (2014). Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Dekoratif Resim Bölümü Eğitiminin Seçilmiş Sanatçılar Üzerinden Tuval Resmindeki Malzeme Kullanımına Etkisi. *Sanat-Tasarım Dergisi*, Sayı: 5, 55-65.

Tarihçemiz. <http://gsf.deu.edu.tr/tr/tarihcemiz/>, 20.08.2018.

Tekstil ve Moda Tasarımı. <http://gsf.deu.edu.tr/tr/tekstil-ve-moda-tasarimi/>, 20.08.2018.

Tekstil Sanatçıları'nın Sergisi Oldukça Hareketli Geçti (1995). *Çağın Tekstil Dergisi*, Sayı:50 s. 104-105.

Topkapı Sarayı'nda 'Keçe Sergisi' (2003). <http://archive.is/VoxoH#selection-507.169-507.300> (Erişim Tarihi: 10.09.2018)

Toprak ve Lif (1992). Ankara: Pan Matbaası.

Tümer, G. (1992). Ankara'da Bir Sempozyum: Sanat'92. *Ege Mimarlık Dergisi*, 92/3-4, 19.

Ünal, H. (1999). Gelenekten Çağdaşa. *Ev Tekstili Dergisi*, Yıl:6 Sayı: 23, 64-65.

Ünal, H. (1995). Doçentlik Başvuru Dosyası. İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Bölümü Tekstil Anasanat Dalı.

Uluslararası Kültür, Sanat ve Toplum Sempozyumu

International Culture, Art and Society Symposium

18- 20 Ekim / October 2018 / VAN

ISBN:

Ünal, H. (2000). Hamdi Ünal “2000”.

Visions in Textiles (2005). İzmir: Irmak Tasarım Ofset Ltd. Şti.

Yetik, S. (2009). *20. ve 21. Yüzyıllarda Türk Resim Sanatında Tekstil Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Zekai Ormancı 40. Yıl Sergisi (2008) Yapı 317 Dergisi, Nisan, 120-121.

1. Uluslararası İstanbul Tekstil Sanatı-Tasarımı Sempozyumu Sergi Katalogu (2012).

I. Uluslararası Antalya Moda ve Tekstil Tasarım Bienali Sergi Katalogu (2013).

20. Yıl Katalogu (1977). DTGSYO Tekstil Sanatları Bölümü. İstanbul.

“75/11” Tekstil ve Moda Tasarımı Bölüm Elemanları Sergisi Katalogu (2014). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. İstanbul: Armat Matbaa.